

ІНШОМОВНА ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИFOREIGN LANGUAGE PRACTICAL TRAINING OF FUTURE PRIMARY SCHOOL
TEACHERS: PROBLEMS AND PROSPECTS

У статті наголошено, що в сучасному світі гостро постає проблема затребуваності у фахівцях різних галузей, які на високому рівні володіють професійно орієнтованою іноземною мовою, розкрито актуальність і важливість іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Проведено аналітичний огляд програмних вимог, нормативно-правових документів і міжнародних вимог щодо іншомовної практичної підготовки студентів, які навчаються за напрямом галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 013 Початкова освіта освітня програма 013.00.01. Освітній рівень – перший (бакалаврський), освітня кваліфікація – бакалавр із початкової освіти (термін навчання – 3 роки 10 місяців) денної форми навчання, що дало нам змогу дійти висновків, що для вступу на перший (бакалаврський) вступний рівень іноземної мови має дорівнювати B1, а випусковий – B2; під час вступу на освітній ступінь «магістр» – B2, а випусковий – B2+; з огляду на міжнародний досвід щодо досягнення певного рівня володіння іноземною мовою кількість керованих аудиторних годин має бути суттєво збільшена порівняно з реальною сучасною практикою у вітчизняних закладах вищої освіти; визначено реальний стан володіння англійською мовою студентами першого курсу денної форми навчання освітнього ступеня «бакалавр». Окреслено сучасні проблеми іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи у вітчизняних закладах вищої освіти: низький рівень володіння англійською мовою і критичним мисленням студентів-першокурсників, недостатня кількість аудиторних керованих годин у закладах вищої освіти; різна кількість кредитів, відведених для вивчення навчального предмета «Іноземна мова» в різних закладах вищої освіти та ін. Перспективою подальших досліджень є пошуки ефективних шляхів підвищення рівня іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Ключові слова: іншомовна практична підготовка, іноземна мова, англійська мова, бака-

лавр, магістр, майбутні вчителі початкової школи, рівень володіння іноземною мовою, критичне мислення.

The article emphasizes the relevance and importance of foreign language practical training of future primary school teachers, as in today's world there is a growing problem of demand for specialists in various fields who have a high level of professionally oriented foreign language. The real state of English language proficiency of first-year full-time students of the bachelor's degree has been determined. An analytical review of program requirements, legal documents and international requirements for foreign language practical training of students studying in the field of knowledge 01 Education / Pedagogy, specialty 013 Primary education educational program 013.00.01. Educational level – first (bachelor's), educational qualification – bachelor's degree in primary education (term of study 3 years 10 months) full-time, which allowed us to conclude that to enter the first (bachelor's), the introductory level of a foreign language must be equal to B1, and final – B2; when entering the educational degree "Master" – B2, and graduation – B2 +; Given the international experience in achieving a certain level of foreign language proficiency, the number of managed classroom hours should be significantly increased compared to the current practice in domestic higher education institutions. The current problems of foreign language practical training of future primary school teachers in Ukrainian higher education institutions are outlined: low level of English language proficiency and critical thinking, insufficient number of classroom hours in higher education institutions; different number of credits allocated for the study of the subject "Foreign Language" in different institutions of higher education, etc. The prospect of further research is to find effective ways to increase the level of foreign language practical training of future primary school teachers.

Key words: foreign language practical training, foreign language, English, bachelor, master, future primary school teachers, level of foreign language proficiency, critical thinking.

УДК 371.134:371.686+811.111
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/32-2.18>

Конотоп О.С.,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри мов і методики
їх викладання
Національного університету
«Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка

Постановка проблеми. У сучасному світі дедалі гостріше постає проблема затребуваності у фахівцях, які на належному рівні володіють професійно орієнтованою іноземною мовою (ІМ), оскільки вона є рушійним засобом професійного спілкування спеціалістів різних галузей. Глобалізація суспільних процесів у сучасній Україні, інтеграційні процеси у сфері освіти підвищують вимоги до якісної підготовки майбутніх фахівців у неможливих закладах вищої освіти (ЗВО) України, здатних ефективно виконувати функціональні обов'язки в сучасних освітніх реаліях. За сучасних умов інтеграції України до європейського та сві-

тового освітнього простору проблема іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи (ПШ) набуває особливої значущості, а перед немовними ЗВО України постає складне завдання забезпечити конкурентоздатність своїх випускників як на вітчизняному, так і на міжнародному ринках праці. Нині у 48 ЗВО України здійснюється підготовка студентів за освітньо-професійною програмою галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 013 Початкова освіта, що дає змогу зробити висновки про популярність цього напрямку серед абітурієнтів. Отже, вкрай актуальною є проблема якості іншомовної практичної підготовки

майбутніх учителів ПШ і пошук оптимальних шляхів її підвищення до рівня, який відповідав би вимогам сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням різних аспектів підвищення ефективності іншомовної практичної підготовки займалися багато науковців: О. Бігич, О. Биконя, В. Борщовецька, Р. Гришкова, І. Задорожна, Л. Зеня, О. Квасова, С. Кожушко, О. Кміть, Л. Морська, С. Ніколаєва, Л. Русалкіна, Н. Саєнко, Л. Сажко, Н. Склярєнко, Н. Сура, О. Тарнопольський, Г. Турчинова, В. Черниш та ін. Методистами було вирішено широке коло наукових питань, які пов'язані із визначенням змісту і мети навчання, відбору навчального матеріалу для відповідного навчання, оцінювання і вдосконалення методики викладання ІМ у професійній сфері для формування іншомовної комунікативної компетентності.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте досліджено не всі аспекти, зокрема, маловивченим залишається висвітлення сучасних проблем іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів ПШ.

Метою статті є висвітлення сучасних проблем іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів ПШ.

Виклад основного матеріалу. Іншомовну практичну підготовку майбутніх учителів ПШ ми визначаємо як сукупність спеціальних професійних знань, умінь, навичок, стратегій і тактик поведінки, які забезпечують можливість ефективного виконання вчителем своїх функціональних обов'язків у професійній сфері і неформальному спілкуванні з використанням ІМ; процес іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів ПШ, перш за все, здійснюється в межах навчальної дисципліни «Іноземна мова» (назва може варіюватися у рамках різних ЗВО України), де ІМ розглядається як інструмент майбутньої професійної діяльності.

Низка сучасних наукових досліджень окреслює проблеми іншомовної підготовки студентів немовних ЗВО України. В. Краснопольський виявив такі основні недоліки організації іншомовної підготовки студентів нефілологічного профілю навчання: спрямованість на передачу інформації, а не на розвиток особистості; застосування технологій навчання, не розрахованих на індивідуально-психологічні особливості студента; забезпечення навчання за рахунок педагогічного впливу без урахування психологічного чинника; обмежена кількість аудиторних годин; моральна застарілість методів і методик навчання та ін. [7, с. 2–3].

Проведений нами теоретичний аналіз наукових досліджень та вивчення практичного досвіду викладання ІМ виявляють низку протиріч, що об'єктивно присутні в освітньому процесі у немовному ЗВО. У рамках цієї статті хочемо звернутися до найбільш важливих проблем, які існують в

іншомовній практичній підготовці майбутніх учителів ПШ, а саме: визначення вступного/випускового рівня володіння ІМ майбутніми вчителями ПШ відповідно до чинних нормативних документів; визначення реального рівня володіння ІМ студентами-першокурсниками і критичним мисленням як основи навчальної діяльності майбутнього вчителя ПШ; визначення необхідної кількості годин для досягнення цільового рівня володіння ІМ майбутніми вчителями ПШ відповідно до чинних міжнародних документів; стан процесу іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів ПШ відповідно до освітньо-професійних програм (ОПП).

1. *Визначення вступного/випускового рівня володіння ІМ майбутніми вчителями ПШ відповідно до чинних нормативних документів.* У чинній Програмі для немовних ЗВО України (2005) не надано конкретні дані щодо вступного і вихідного рівня володіння ІМ майбутніми вчителями ПШ, а вказано лише певні межі [8]. Аналітичний огляд програмних вимог, нормативно-правових документів і міжнародних вимог щодо іншомовної практичної підготовки майбутнього вчителя ПШ дав нам змогу дійти висновку, що відповідно до підготовки студентів за спеціальністю 013 Початкова освіта. Освітній рівень – перший (бакалаврський) вступний рівень має дорівнювати В1, а випусковий – В2, під час вступу на освітній ступінь «магістр» – В2, а випусковий – В2+ [5].

2. *Визначення реального рівня володіння ІМ майбутніх вчителів ПШ.* З метою визначення реального рівня володіння ІМ майбутніх вчителів ПШ у вересні 2017–2020 навчальних роках нами було проведено тестування студентів першого курсу денної форми навчання освітнього ступеня «бакалавр», які навчаються за освітньо-професійною програмою галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 013 Початкова освіта. Матеріалом для тестування був стандартизований примірник тесту Preliminary Simple Paper 6 PET (Preliminary English Test) (2015) із сайту <https://www.cambridgeenglish.org/>. Результати тестування, на жаль, виявили низький рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності студентів, адже із 78 протестованих студентів лише 5 студентів (6,41%) досягли очікуваного рівня В1 [4], який є заявленим як вхідний рівень для навчання ІМ у Програмі для немовних ЗВО (2005) [8]. По роках динаміка показників залишалася майже незмінною: у 2017–2018 навчальному році 59,25% (абсолютна успішність) і 11,11% (якість знань); у 2018–2019 навчальному році – 52% (абсолютна успішність) і 4% (якість знань); у 2019–2020 навчальному році – 53,84% (абсолютна успішність) і 3,84% (якість знань) [4].

3. *Визначення рівня критичного мислення майбутніх вчителів ПШ.* Важливим під час освітнього процесу з ІМ є розвинене критичне мис-

лення студентів, яке разом із стратегічним є запорукою успішної навчальної діяльності сучасного студента. Проведений нами у 2018–2019 навчальному році зріз рівня сформованості критичного мислення у 82 студентів показав, що більшість студентів, 92,7% (76 осіб), знаходиться на середньому рівні; 4,9% (4 студенти) мають низький розвиток і лише 2,4% (2 студенти) показали високий рівень розвитку критичного мислення. Жодного студента, який набрав необхідну кількість балів відповідно до норм дуже високого рівня критичного мислення, не виявилось, середній показник розвитку критичного мислення становив 14,6 [1; 3]. Отже, великою проблемою серед сучасної молоді є недостатній рівень критичного мислення, натомість сучасний освітній процес з ІМ має увесь необхідний потенціал і створює можливості для його систематичного розвитку, оволодіння основними принципами та операціями логічного мислення, що дозволить студентам виробити новий критичний стиль мислення, який буде допомагати аналізувати проблеми і вибирати ефективні стратегії їх вирішення у повсякденних і професійних ситуаціях спілкування.

4. *Визначення необхідної кількості годин для досягнення цільового рівня володіння ІМ майбутніми вчителями ПШ відповідно до чинних міжнародних документів.* Міжнародна практика викладання ІМ свідчить, що для переходу від одного цільового рівня володіння ІМ до іншого потрібно приблизно 200 годин аудиторних годин під керівництвом викладача; «приблизно» означає, що іноді потрібно більше годин (або менше), а залежить це від попереднього мовного досвіду, інтенсивності занять, віку; зокрема, перехід від В1 до В2 вимагає від 200 до 270 годин аудиторної роботи під керівництвом викладача. ІМ є обов'язковою дисципліною в європейських ЗВО із рекомендованим обсягом навчального навантаження 240–270 годин аудиторної роботи для ступеня вищої освіти «бакалавр» [2, с. 60]. Вивчення міжнародного досвіду засвідчило, що для досягнення певних рівнів володіння ІМ кількість керованих аудиторних годин, які відведені на іншомовну практичну підготовку майбутніх учителів ПШ у ЗВО України, має бути суттєво збільшена, як показали результати аналізу ОПП, які наведені нижче. Треба також зважати на те, що студенти вступають у ЗВО не лише з різним рівнем володіння ІМ, але із вивченням різних мов у школі – французької або німецької.

5. *Визначення стану процесу іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів ПШ відповідно до ОПП.* У 2020 році нами було досліджено 34 ОПП педагогічних ЗВО України, які готують студентів за напрямом галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 013 Початкова освіта, які розміщені на офіційних сайтах відповідних ЗВО. Усі

проаналізовані нами ОПП є чинними, оскільки були затверджені в інтервалі 2016–2019 років і дійсні на період 2019–2020 навчального року (денна форма) і дали такі результати: навчальний предмет «Іноземна мова» (назва навчального предмета може варіюватися залежно від ЗВО) зараховано до різних навчальних циклів підготовки фахівців – у більшості ЗВО України навчальний предмет зараховують до циклу нормативної (обов'язкової) загальної підготовки; виділення різної кількості кредитів на вивчення ІМ, більшість ЗВО мають діапазон 4–5–6 кредитів, мінімальна кількість кредитів на один навчальний предмет – 3 кредити і максимальна — 11 кредитів; відсутність уніфікації назви навчального предмета і тенденція до використання таких назв, як (назви подані у порядку частотності використання в ОПП) «Іноземна мова», «Іноземна мова (за професійним спілкуванням)», «Практика усного і писемного мовлення (іноземна мова)», «Іноземна мова з методикою навчання», є інтегровані курси, в яких інтегровано з практичною іншомовною підготовкою поєднується й теоретико-методична; наявність в ОПП різної кількості навчальних предметів, які забезпечують практичну іншомовну підготовку майбутніх фахівців; формою підсумкового контролю навчальної дисципліни у всіх ЗВО є екзамен; мовою навчання, яка зазначена у всіх ОПП, є українська [6].

Висновки. Нині володіння ІМ є пріоритетним напрямом світової освітньої політики, що зумовлює узгодження процесу підготовки майбутніх учителів ПШ із реальними запитами сьогодення, пошуком і переходом до інноваційних способів професійного становлення особистості. Вважаємо, що іншомовна практична підготовка майбутніх учителів ПШ має відповідати вимогам часу, орієнтуватися на широкий діапазон професійних завдань, міжнародну співпрацю, мобільність у межах світового освітнього простору, має враховувати сучасні ефективні практики і досвід міжнародних документів у вітчизняних нормативно-правових документах. Також слід зазначити, що процес іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів ПШ має певні особливості, які також необхідно враховувати під час освітнього процесу. Проведений нами теоретичний аналіз наукових досліджень та вивчення практичного досвіду викладання ІМ дали змогу виявити низку протиріч, які об'єктивно присутні в освітньому процесі у немовному ЗВО: низький рівень володіння ІМ і критичним мисленням студентами-першокурсниками; недостатня кількість годин для досягнення цільового рівня володіння ІМ майбутніми вчителями ПШ відповідно до чинних міжнародних документів; стан процесу іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів ПШ відповідно до чинних ОПП показав різну кількість годин і кредитів, які відведені на іншомовну практичну підготовку май-

бутніх учителів ПШ. Реалізація комплексу заходів щодо усунення зазначених протиріч потребує розробки єдиної стратегії іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів ПШ.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Конотоп О.С. Результати зрізу рівня сформованості критичного мислення у студентів закладів вищої освіти. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка*. Випуск 5 (161). Серія Педагогічні науки. Чернігів, 2019. С. 97–100.

2. Конотоп О.С. Вимоги до іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи в умовах євроінтеграції. *Інноваційна педагогіка*. 2020. № 28. С. 57–61.

3. Конотоп О.С. Стратегічне мислення VS кліпове мислення у практичній іншомовній підготовці студентів немовних закладів вищої освіти. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти* : збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 3 березня 2020 р. / за ред. О.А. Голюк ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної, початкової освіти та мистецтв імені

Валентини Волошиної. Вінниця : ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2020. Вип. 9. С. 380–382.

4. Конотоп О.С. Тестування рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності студентів першого курсу спеціальності 013 Початкова освіта. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації* : Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції : збірник наук. праць. Переяслав, 2020. Вип. 58. С. 190–192.

5. Конотоп О.С. Цільовий рівень іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Освіта. Соціальні та поведінкові науки*. 2020. № 1 (4). С. 52–64.

6. Конотоп О.С. Стан процесу практичної іншомовної підготовки майбутніх учителів початкової школи. *Європейська проєктна культура в Україні: стан, проблеми, перспективи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Запоріжжя, 29–30 травня 2020 р. / За ред. О. Гури, В. Меньяло. Запоріжжя, 2020. С. 110–112.

7. Краснопольський В.Е. Іншомовна підготовка студентів нефілологічних спеціальностей на основі створення і використання Web-технологій : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Київ, 2019. 40 с.

8. Програма з англійської мови для професійного спілкування / Г.Є. Бакаєва, О.А. Борисенко, І.І. Зуєнок та ін. Київ : Ленвіт, 2005. 119 с.